

կէս ոտք խորուծեամբ պէտք է հողին մէջ թաղել, և դիակն ալ փոսին մէջ տանելու ատեն շատ զգուշութի պէտք է ընել՝ որ սատակին չդպչուի, թաղելէն վերջը նոյն տեղը նշանելու է և վերջը հոն տեղը ցորեն սերմանելու է, որ պէս զի ատ թալած դիակին պարարտ ճարպը բանի գայ. երկու տարի վրան անցնելէն ետքը, փոսը բանալու է, և ոսկորները՝ որ ան ատենը առանց մօի բռն լորովին մաքուր կը գտնուին, շատ բանի կը գործածուի, ինչպէս որ ետքը ուրիշ հատուածի մէջ պիտի ըսենք:

Իսկ երբ յետ այսչափ քննութեանց դեռ տարակոյս ունենալու ըլլաս և միանգամայն չուզենաս սատակը մէկդի ձգել, ան ատեն վրադ առած կրծկալդ պէտք է ջրի հետ լուծուած կրի քլորաւորի մէջ թաթխես, նոյնպէս ձեռուրներդ ասով լուսաս, և կենդանւոյն սատակը բանալու ատենդ սոյն հեղանիւթէն վրան ու մէջը լաւ մը թափես, որով ալ վտանգի վախ մըն ալ չմնար: Եւ բանիս ամենամեծ ապացոյց կրնայ ըլլալ ետքի ատեններս իմաստուն բժշկաց խորհրդակցութիւնը ժանտախտով ապականած զգեստներուն վրայ աս հեղանիւթովս եղած փորձը:

Հիմակու հիմա հոս կը վերջացնենք աս հատուածը, ծանուցանելով որ ուրիշ չորս հատուածով կենդանին յօշուած կերպէն սկսեալ ինչուան վերջի գործողութիւնը պարզ կերպով պիտի բացատրենք:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ովկիանոսին չրոց հոսանքներուն վրայ:

ՆՈՎՈՒՆ ջրերուն մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը որ Ովկիանոսին զարմանալի երևոյթներէն մէկն է, միշտ ծովուն ջրերը վազելու շարժման մէջ կը պահէ. տեղ տեղ գետերուն հոսանքէն աւելի ընթացք մը տալով անահաւ զին ծովուն, և ան աստիճան սաստիկ՝ որ

եթէ նաւապետ մը տեղեակ չըլլայ աս հոսանքներու նաւը կը մնասէ ու առաջ չկրնար երթալ. աս պատճառաւ հոս գլխաւոր հոսանքները կը դնենք և թէ որ աստիճաններու տակ ջրերը աւելի կը վազեն. իսկ մակընթացութե ու տեղատուութե վրայ խօսիլը աւելորդ կը համարինք, որովհետեւ աս բանիս վրայ Նազ մակիպին մէջ ուրիշ ատեն խօսած ենք:

Ովկիանոսի ջրերուն ընթացքը մէկ պատճառէ մը միայն առաջ չգար, այլ ուրիշ շատ պատճառներով իրեն ընթացքը կ'երագէ, ինչպէս որ հաւանական կը տեսնուին՝ երկրիս թաւալումը, կեղրոնախոյս զօրութիւնը, ջրերուն շոգիանալը, կլիմաներու և օդին բարեխառնութեան տարբերութիւնը, քամիներուն կանոնաւոր փչումը, ու երբեմն ալ սաստկաշունչ քամիները, և այլն: Եւ ապետներուն ինչ աստիճանի հարկաւոր է աս հոսանքներուն ընթացքը գիտնալը կը տեսնուի Սալին նաւապետին ըրած փորձովը, որ Վերիկէի Սիերա Լէօնայի գլուխ ըսուած տեղէն ինչուան Վերիկայի՝ որ Լորդ քաղաքը 1600 աշխարհագրական մղոն երազութեան տարբերութիւն ըրեր է 9000 մղոնի մէջ:

Հարաւային և հիւսիսային արեւադարձներուն տակ ինչուան 30րդ աստիճանը անընդհատ շարժմունք մը կայ Ովկիանոսի ջրերուն վրայ, որոնք արեւելքէն արեւմուտք կը մղուին կանոնաւոր քամիներուն պէս. Լորոպայէն Վերիկա գացող նաւերը ստիպուած են ջրին ընթացքը գտնելու համար ինչուան Վանարեան կղզիները իջնալ, որ հիւսիսային լայնութեան 27°, 28° աստիճաններուն տակն է, ուսկից սաստիկ արագութե դէպի արեւմուտք կ'երթան. նոյն կանոնը դիտելու է Վերիկայէն Միա երթալու ատենը խաղաղական Ովկիանոսով. արեւադարձներուն տակի եղած ջրերուն արեւելքէն արեւմուտք ունեցող աս ընթացքը կ'իմացուի նաեւ ասով որ քիչ կամ բնաւ քամի չեղած ատենն ալ չափաւոր քալուածքով նաւը կ'երթայ:

Ովկիանոսին ջրերը վերի ըսած ըն-
թացքներէս զատ ունին ուրիշ հոսանք
մ'ալ բւեռէն դէպ 'ի հասարակած . աս
ընթացքին պատճառը օդին հետ շատ
վերաբերութիւն ունի, որովհետեւ բւեռ-
ներուն ցուրտ օդը դէպ 'ի տաքը վա-
զելով ջրերն ալ իրենց հետ մէկտեղ
նոյն ուղղութիւնը կ'առնուն . աս ըն-
թացքը յայտնի կը փորձուի բւեռային
սառերուն նոյն ուղղութիւնը դէպ 'ի հա-
սարակած վազելէն : Իս բւեռային ուղ-
ղութենէն վազած հոսանքներուն մէջ
ամենէն նշանաւորն է Եւրօթ Եւրօթիմը-
սուածը որ այնչափ երազավազ է որ
Պ . Հումպոլթ սրբնթաց գետի մը կը
նմանցնէ . Եւրօթիմի ծոց ըսուածը Պա-
համայի ջրանցքին մէջն է որուն ջրերը
մէկ մանրերկրորդի մէջ 2 մետր կը վա-
զեն . և թէ որ ան հիւսիսային սաստիկ
քամին չըլլար, որ գրեթէ անընդհատ
կը ջնչէ, շատ աւելի կ'ըլլար արագու-
թիւնը : Իս հոսանքին ջրերը, սովորա-
կանէն եւել բարեխառն ու տաք են ու
Սեօմուրի 18 աստիճանը կը ցուցնեն,
քան թէ հոսանքէն դուրս եղած Ով-
կիանոսին ջրերը որ նոյն ջերմաչափին 14
աստիճանը կը ցուցնեն : Հումպոլթին
ըսածին նայելով՝ Լարոպայէն Իմերի-
կայի արեւելեան եզերքները երթալը ա-
ւելի դիւրին և աւելի քիչ վտանգով է,
պատճառաւ վերի ըսած երկու հոսանք-
ներնուս համար, քան թէ Օուիցերի
մեծ լիճերուն մէջի նաւարկութիւննե-
րը, Սուանէն Հավրի անցքը ու Պոր-
տոյէն Վիրոնդի բերանը երթալը : Իս
հոսանքը որ Իմերիկայի արեւելեան ե-
զերքներէն կ'անցնի 35 ամսուան մէջ
ահագին չըջան մը կ'ընէ 2800 փարսախ,
Վանարեան կղզիներէն ինչուան | էոն-
տը Վարաքաս Վոլումպիայի եզերք-
ները տասուիրեք ամիս կ'երթայ չըջա-
նը . տասը ամիս Իմերիկայի ծոցին չըջ-
նանը ընելու համար, երկու ամիս Պա-
համայի ջրանցքէն ինչուան՝ Լոր երկրի
աւազուտ ըսուածը . անկէ ալ ինչուան
Իմերիկէի եզերքները անցնելու համար
նորէն տասը ամիս կամ քիչ մը աւելի .
աս չըջանս անկանոն կերպով ըլլալուն

համար աս աստիճան կ'երկրնայ :

Եւրօթային կամ մեծ Ովկիանոսին
ջրերուն ընթացքը արեւելքէն դէպ 'ի ա-
րեւմուտք ըլլալով, աս պատճառաւ Ի-
մերիկայի ծովեզերքներէն կը հեռանայ
ու դէպ 'ի Ովկիանոս կը վազեն ջրերը .
աս արեւելքէն արեւմուտք եղած ըն-
թացքը տեղատուութեան ու մակընթա-
ցութեան հոսանքին հետ միանալով որ
նոյն ուղղութեամբ է միշտ, չափէն ա-
ւելի կ'երազէ մեծ Ովկիանոսին ջրերուն
ընթացքը . Փերուի Վորթեան գլուխ
ըսուած տեղը ան աստիճան արագ է
ջրերուն ընթացքը որ կարծես թէ ծո-
վը ցամաքէն կը փախչի : Իմերիկայի Ի-
քսիուքոյ քաղաքէն ինչուան Փիլի-
պեան կղզիները նաւերը արագութեամբ
առանց աշխատութեան կը սահին կ'եր-
թան . իսկ նորէն դառնալու համար նոյն
առջի տեղը՝ կամ թէ ըսենք Իմերիկայի
արեւմտեան եզերքները, պէտք է որ
նաւերը երթան հիւսիսային արեւադար-
ձին կողմերը, որպէս զի բւեռային հո-
սանքներն ու փոփոխական քամիները
գտնեն : Եւրօթային Ովկիանոսին դէպ
'ի արեւմուտք ունեցած աս ընթացքը
շատ կը տկարանայ Ովկիանոսն արշի-
պեղադոսին մեծ ու սլաքիկ անբաւ կըղ-
զիներուն համար . և աս պատճառաւ
եղած շատ կղզիներուն այլ և այլ դիր-
քին համեմատ հոսանքին ուղղութիւնն
ալ կը փոխուի . ինչպէս Վորթեսի նեղու-
ցին ջրերուն ընթացքը կը խոտորի պէպ
'ի հիւսիս, պատճառաւ Լոր Լուինէայի
և Լոր Հոլանտայի ամենամեծ կղզիներ-
ուն որոնք Վորթեսի նեղուցով իրարմէ
կը զատուին . իսկ Տիէմէնի և Պասսի
կղզիներուն մէջն ալ ջրին հոսանքը, այն
տեղի եղած կղզիներուն դրիցը պատճա-
ռաւ, դէպ 'ի արեւելք կը դառնայ :

Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ ալ նշանա-
ւոր է ան հոսանքը որ Լաստրալիայի,
կամ որ նոյն է Լոր Հոլանտային ու
Սուամատրային քովերէն անցնելով կ'եր-
թայ ինչուան Պենկալայ Հնդկաստանի
մէջ, միշտ դէպ 'ի հիւսիս ուղղութիւնը :
Հնդկաց Ովկիանոսին մէջ կայ մէկ ու-
րիշ ջրի ընթացք մըն ալ արեւելքէն ա-

րեւմուտք՝ որ կ'երթայ կը հասնի ինչուան Սատակասկար կղզին ու անկէ դէպ 'ի արեւմտեան հարաւային ուղղութիւնը բռնելով կը հասնի ինչուան Մփրիկէի Արկիր՝ Աթալայի ըսուած ծովեզերքը ու անոր եզերքներէն սահելով կ'երթայ կը միանայ Մարտեան Սկիանոսին հասարակածի ընթացքին հետ : Սեծ Սկիանոսին մէջ կայ ուրիշ ընթացք մ'ալ հիւսիսէն դէպ 'ի հարաւ Սողամ պիքը ջրանցքին մէջէն , որ կ'երթայ կը միանայ Վապոյ տաս — Վորրէնթէս ըսուած տեղը վերի յիշուած Մփրիկէի հարաւային ծովեզերքէն անցնող վազուածքին հետ :

Հիւսիսային բևեռին հոսանքը Պեհրինկայ նեղուցէն բռնութեամբ մղուելով հիւսիսային սառերը կը բերէ կը դիզէ Վամբաթքայի թերակղզին եզերքը , որով հոն ցուրտը խիստ սաստիկ կ'ըլլայ , բայց սառերը անկէ շատ առաջ չեն գար . իսկ հարաւային բևեռին սառերը ամենեւին արգելք մը չգտնելով բևեռային հոսանքին ուժովը առաջ կու գան , որով ինչուան 50° ու 40 աստիւ ճանին տակն ալ մեծ սառի կտորուանքներ կը գտնուին և հոն տեղի ցուրտն ալ աւելի սաստիկ է : Հիւսիսային բևեռին հոսանքը զարմանալի երևոյթներ ունի ամէն տարի . տարի կ'ըլլայ որ այնչափ շատ քանակութեամբ սառ կու գայ դէպ 'ի Սալանտայի կողմերը , որ հիւսիսային բոլոր նաւահանգիստները ինչուան յատակին 500 ոտք խորութեամբ ալ սառով կը լեցուին , ու շատ անգամ վրայէ վրայ դիզուելով լեռան պէս կը բարձրանան : Տարի ալ կ'ըլլայ որ ամենեւին սառ չգար , հապա անբաւ կոճղեր ու փայտի կտորներ մանաւանդ եղևնի ու թեղոյի : Յայտնի է որ աս փայտերը Սիպերիայէն ու հիւսիսային Մերիկայէն հատուածելով կու գան , որովհետև հիւսիսային դին բնաւ ուրիշ գաւառ մը չկայ որ անանկ մեծ ծառեր բուսցընէ :

Եւ գլխաւոր հոսանքներէն զատ՝ որ հազարաւոր մղոն երկայնութեամբ ճամբաներ կը կտրեն , կան նաև պզտի հոսանքներ ալ տեղեաց զանազան դիրքե-

րէն առաջ եկած . ինչպէս Ղիպրալթացի նեղուցին , ու Սոստանդուպոլսոյ Սաբորոնին , և ուրիշ շատ տեղեր որ ծոց կամ նեղուց կը ձևացընեն . երբեմն ալ աս բանս առաջ կրնայ գալ ծովուն տակի եղած մեծամեծ անհաւասարութիւններէ :

Տեղ տեղ կան այնպիսի հոսանքներ որ մի և նոյն ճամբուն մէջ մէկը հիւսիս երթալու ատեն մէկալը հարաւ կը դիմէ , բայց ճիշդ նոյն ուղղութե վրայ չըլլալով ընթացքին ճամբանին չեն խոտորեր : Եսանկէ Վաթթեկաթինը ուր որ հոսանք մը Պաթիկ ծովէն գալով ու Շուետի եզերքներէն անցնելով դէպ 'ի հիւսիս կ'երթայ . ուրիշ մ'ալ Աուլանդի ափունքը քերելով դէպ 'ի հարաւ կ'երթայ . դարձեալ հիւսիսային ծովուն մէջ ուրիշ հոսանք մ'ալ Վալէի նեղուցէն գալով դէպ 'ի հիւսիս կը վազէ . ուրիշ մ'ալ անոր հակառակը Որկադեան կղզիներէն անցնելով ու Մեզղիոյ ծովեզերքները քերելով իրարու կը հանդիպին : Եւ բանս հաւանաւ կան պատճառով կը կարծուի որ մեծաւ մեծ գետերուն սաստիկ բռնութեամբ ծով թափուելէն առաջ գայ :

Իսկ երբոր երկու հոսանքն ալ նոյն գծին ուղղութեան վրայ իրարու կը հանդիպին , երկուքն ալ չկրնալով առաջ երթալ , ընթացքին կը փոխեն և ուժով երկուքին ջուրն ալ իրարու խառնուելով կլոր կլոր կը դառնան որուն յորձանք կ'ըսենք . երևելի են Վորվեկիոյ հիւսիսային կողմերը Սալստրեմի յորձանքը : Սիկիլիոյ նեղուցին մէջ Վարիպոսիս , ու Սյրիպոս կղզիին քովերն ալ Արիպոս ըսուածը , աս յորձանքները երբեմն աւելի փնասակար կ'ըլլան երբոր մակընթացութիւնը ու քամին սաստիկ ըլլայ , այնպէս որ շատ անգամ մեծ նաւերն ալ կը ստիպուին մղոնով հեռուէն անցնելու որ յորձանքին մէջ չլինան :